

สมิติเวช ศรีราชา
SAMITIVEJ SRIRACHA

หลักการตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์

Physical Examination in Occupational Medicine Practice

นพ.วิวัฒน์ เอกบูรณะวัฒน์

ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลสมิติเวช ศรีราชา

E-mail: wwekburana@gmail.com

Weblog: www.wiwat.org

หัวข้อที่จะเรียนในวันนี้

1. การตรวจสุขภาพคืออะไร
2. การตรวจสุขภาพมีแบบใดบ้าง
3. การตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์คืออะไร
4. เราจะตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ในโอกาสใดบ้าง
5. ขั้นตอนการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์เป็นอย่างไร
6. เราจะออกแบบการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ (ให้ดี) ได้อย่างไร
7. ตัวอย่างการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

การตรวจสุขภาพคืออะไร

❖ การตรวจสุขภาพ

- ❖ การตรวจสุขภาพด้วยตนเอง
- ❖ การตรวจสุขภาพโดยแพทย์
- ❖ การตรวจสุขภาพโดยบุคลากรสาธารณสุขอื่น ๆ

❖ การตรวจสุขภาพโดยแพทย์

(medical checkup หรือ general medical examination)

คือกระบวนการซักประวัติและตรวจร่างกายอย่างละเอียดถี่ถ้วน

โดยแพทย์ รวมถึงการส่งตรวจคัดกรองโรค ตามอายุ เพศ และสภาวะ

สุขภาพของแต่ละคน*

*The Free Online Dictionary, 2011

เราจะตรวจสอบสุขภาพในโอกาสใดบ้าง

- ❖ การตรวจสอบสุขภาพคือการตรวจคนปกติที่ยังไม่ป่วยเป็นโรค
- ❖ ซึ่งก็ไม่ได้มีข้อกำหนดไว้ชัดเจนว่าจะต้องมาตรวจกับแพทย์เมื่อไร
- ❖ โดยทั่วไปโอกาสที่คนปกติจะได้มาตรวจสุขภาพกับแพทย์ เช่น
  - ❖ การตรวจสุขภาพประจำปี
  - ❖ ตรวจสุขภาพก่อนทำประกันชีวิต
  - ❖ ตรวจสุขภาพก่อนเข้าทำงานและหลังจากทำงาน
  - ❖ ตรวจสุขภาพก่อนเข้าเรียน
  - ❖ ตรวจสุขภาพก่อนทำใบขับขี่
  - ❖ ตรวจสุขภาพก่อนไปต่างประเทศ
  - ❖ มาตรวจสุขภาพเพราะมีญาติหรือเพื่อนป่วย

การตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์คืออะไร

❖ การตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์

(Occupational physical examination)

❖ คือการตรวจสุขภาพของลูกจ้าง ซึ่งเรามักจะดูทั้งประเด็นที่เกี่ยวกับการทำงานและประเด็นสุขภาพทั่วไปของลูกจ้างด้วย

❖ ตัวอย่าง เช่น

❖ การตรวจสุขภาพก่อนเข้าทำงาน

❖ การตรวจสุขภาพลูกจ้างประจำปี

❖ การตรวจสุขภาพเพื่อดูความพร้อม
ในการทำงานที่เสี่ยงอันตราย

❖ การตรวจสุขภาพก่อนกลับเข้า
ทำงานหลังจากการเจ็บป่วย

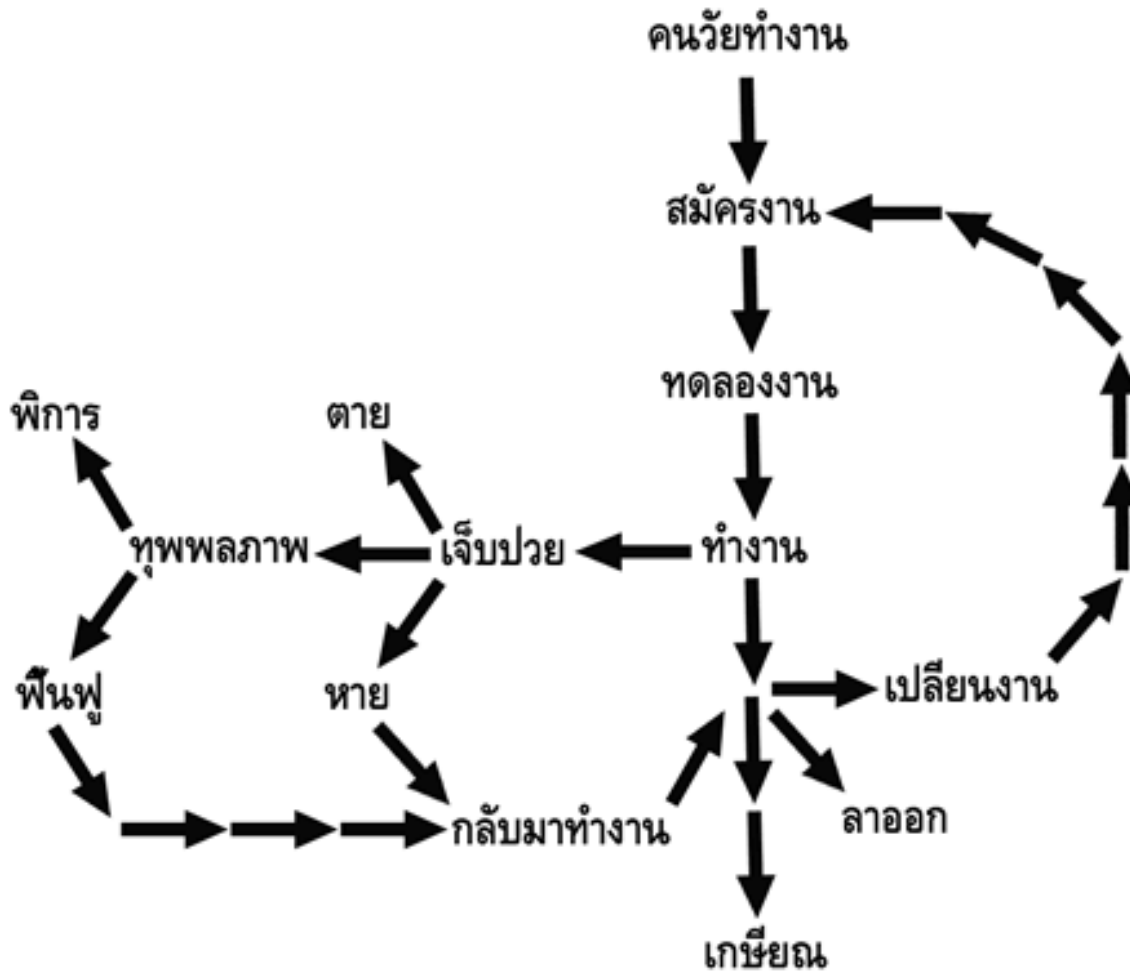
เราจะตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ในโอกาสใดบ้าง

- 1. Pre-employment examination**
- 2. Pre-placement examination**
- 3. Periodic examination**
- 4. Fitness for work examination**
- 5. Return to work examination**
- 6. Retirement examination (Exit examination)**

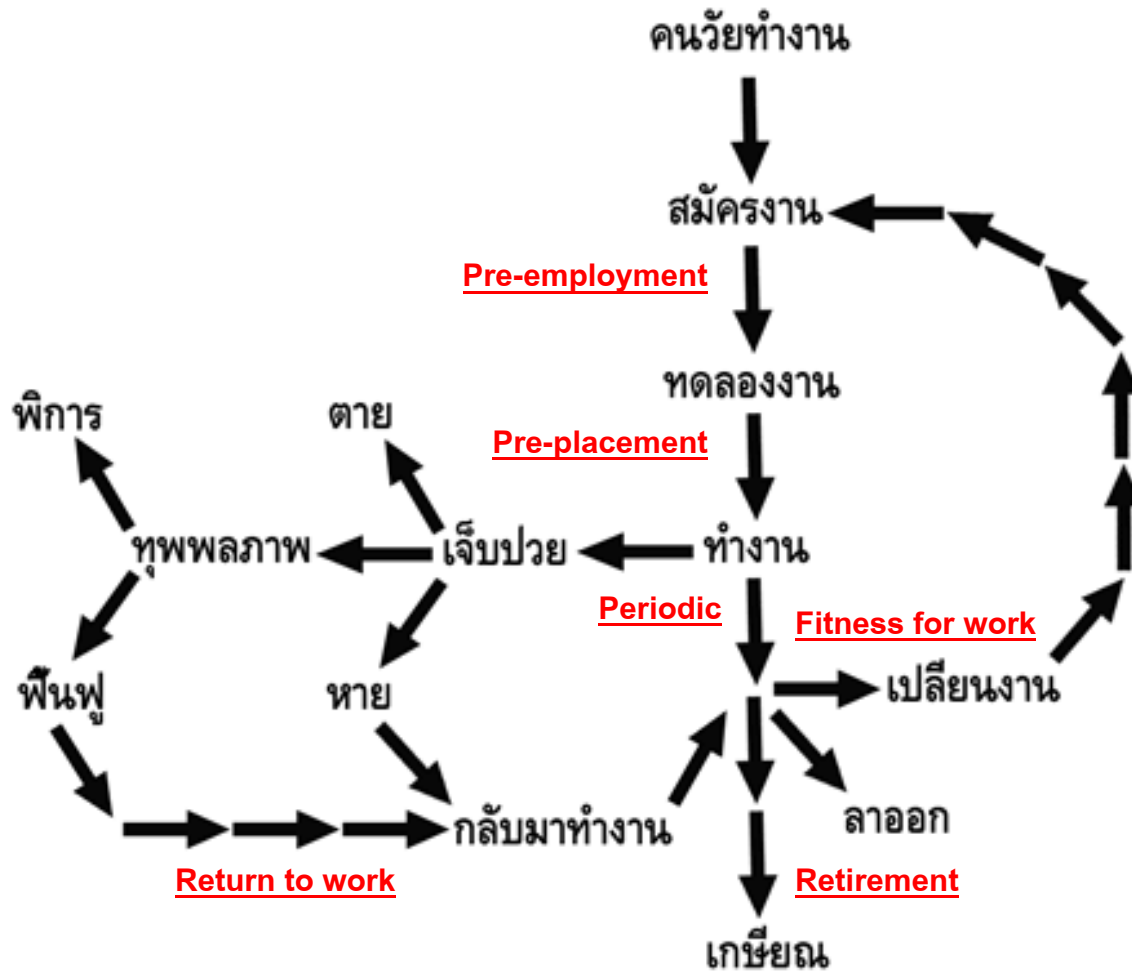

วงจรสุขภาพของลูกจ้าง

วงจรสุขภาพของลูกจ้าง

Pre-employment & Pre-placement Examination

- ❖ Pre-employment และ Pre-placement examination คือการตรวจร่างกายก่อนเข้างาน ข้อแตกต่างคือ pre-employment เป็นการตรวจร่างกายก่อนที่บริษัทจะจ้างงาน ส่วน pre-placement นั้นบริษัทรับลูกจ้างเข้ามาทำงานแล้ว และให้ตรวจร่างกายก่อนที่จะเข้าไปประจำตำแหน่ง
- ❖ เหตุผลของการตรวจเพื่อดูความปลอดภัยของลูกจ้างเป็นหลัก โดยแพทย์จะดูว่า (1) ลูกจ้างมีโรคอะไรอยู่บ้างหรือไม่ (2) ถ้ามีโรคอยู่ เขาจะสามารถทำงานที่พิจารณาได้หรือไม่ (3) ถ้าสามารถทำงานนั้นได้ เมื่อให้ไปทำงานแล้วลูกจ้างจะเป็นอันตรายไหม อาการป่วยจะแย่ลงหรือไม่
- ❖ ถ้าตรวจแล้วพร้อมที่จะทำงาน (fit for work) ก็ให้ทำงานได้ ถ้าไม่พร้อมที่จะทำงาน (unfit for work) ควรหางานอื่นให้ทำแทน

Periodic Examination

- ❖ Periodic Examination คือการตรวจสุขภาพตามวงรอบ หรือตามระยะ ซึ่งโดยทั่วไปก็คือการตรวจสุขภาพประจำปีนั่นเอง
- ❖ ความจริงก็ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวว่าต้องตรวจปีละครั้ง ถ้างานที่ทำเสี่ยงมากอาจตรวจถี่กว่าปีละครั้งก็ได้ เช่น ตรวจทุก 6 เดือน
- ❖ การตรวจนี้ตรวจเพื่อดูว่า (1) หลังจากลูกจ้างทำงานมาระยะหนึ่งแล้วยังมีสุขภาพดีอยู่ไหม (2) ผลจากการทำงาน จากการที่ลูกจ้างอายุมากขึ้น และจากสาเหตุอื่น ๆ ทำให้สุขภาพของลูกจ้างแย่ลงหรือเกิดโรคขึ้นหรือไม่ (3) ถ้ามีโรค เขายังพร้อมที่จะทำงานอยู่หรือไม่
- ❖ ถ้าพบว่าลูกจ้างเริ่มป่วยเป็นโรค ก็ควรรีบทำการรักษาให้

Fitness & Return to Work Examination

- ❖ Fitness for work (FFW) examination คือการตรวจเพื่อดูความพร้อมของร่างกายเมื่อจะให้ลูกจ้างไปทำงานที่เสี่ยงบางอย่าง เช่น งานเดินเรือทะเล งานในที่อับอากาศ งานดำน้ำ งานขับรถ เป็นต้น
- ❖ Return to Work (RTW) examination คือการตรวจเพื่อดูความพร้อมของร่างกาย หลังจากที่ถูกจ้างเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ จนต้องหยุดงานไปเป็นเวลานาน แล้วกำลังจะกลับมาทำงาน
- ❖ หลักการตรวจของ 2 กรณีนี้ ใช้หลักการเดียวกันคือ ดูสภาวะสุขภาพ (physical fitness) เทียบกับงานที่จะต้องไปทำ (work demand)
- ❖ ถ้าตรวจแล้วพร้อมที่จะทำงาน (fit for work) ก็ให้ทำงานได้ ถ้าไม่พร้อมที่จะทำงาน (unfit for work) ควรให้หยุดทำงานไว้ก่อน และหางานอื่นให้แทน กรณีตรวจหลังจากเจ็บป่วย บางครั้งอาจต้องส่งไปฟื้นฟูสมรรถภาพด้วย เพื่อจะได้กลับมาทำงานเดิมได้

Retirement Examination

- ❖ Retirement examination หรือ Exit examination คือการตรวจเมื่อลูกจ้างจะเกษียณหรือจะลาออกจากงาน
- ❖ ตรวจเพื่อดูว่าหลังจากที่ทำงานมาเป็นเวลานานแล้ว สุขภาพของลูกจ้างเป็นอย่างไรบ้าง มีโรคเกิดขึ้นหรือไม่ มีความเสื่อมใดเกิดขึ้นบ้าง ถ้ามีโรคเกิดขึ้น จะได้รับแนะนำให้รักษาตั้งแต่ระยะเริ่มแรก
- ❖ เกี่ยวกับด้านกฎหมาย การตรวจนี้ทำเพื่อเป็นหลักฐานให้กับบริษัทได้ว่า ลูกจ้างมาทำงานแล้ว หลังออกจากงานไปยังไม่ได้เกิดโรคขึ้น จะช่วยเป็นหลักฐานได้หากลูกจ้างฟ้องร้องบริษัท กรณีที่ออกจากงานไปแล้วเกิดป่วยเป็นโรคทีหลัง (จะมีประโยชน์มากในประเทศที่มีการฟ้องร้องกันสูง)

เหนื่อย้า...สำคัญมาก

การตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ทั้งหมด ทำเพื่อ...

(1) ช่วยให้ลูกจ้างมีสุขภาพดี

(2) ช่วยให้ลูกจ้างทำงานได้อย่างปลอดภัย

(3) ช่วยให้บริษัทดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพราะมีลูกจ้างที่สุขภาพดี

แต่ห้ามตรวจสุขภาพเพื่อคัดคนออกจากงานเด็ดขาด...!!!

การทำเช่นนั้นผิดหลักจริยธรรมทางการแพทย์

การตรวจสุขภาพแบบนี้ทำถูกต้องหรือไม่ (1)

- ❖ การตรวจสุขภาพหลักจริยธรรมหรือไม่ เราดูที่วัตถุประสงค์การตรวจ
- ❖ โรงงาน ก สุ่มตรวจปัสสาวะหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างหญิงทุกคน ควบคุมไปกับการตรวจสุขภาพประจำปี ถ้าพบว่าคนใดตั้งครรภ์ก็จะไล่ออกทันที เพราะนายจ้างคิดว่าการตั้งครรภ์ทำให้เสียเวลาทำงาน **X**
- ❖ โรงงาน ข ทำขวดพลาสติก นายจ้างสั่งให้แพทย์ตรวจเลือดหาการติดเชื้อเอชไอวีในพนักงานทุกคน ถ้าพบว่าติดเชื้อแม้จะยังไม่มีอาการก็จะให้ออกทันที เนื่องจากทำให้โรงงานเสียภาพพจน์ **X**

การตรวจสุขภาพแบบนี้ทำถูกต้องหรือไม่ (2)

❖ บริษัท ค ทำกิจการรับขนส่งสินค้า แพทย์ที่ปรึกษาบริษัทส่งพนักงานขับรถขนส่งสินค้าทุกคนไปตรวจสายตา ถ้าใครเป็นต้อกระจก ต้อหิน หรือสายตาพร่ามัว จะถูกให้ออกทั้งหมด เพราะทำให้การขับรถไม่ปลอดภัย

❖ บริษัท ง ทำกิจการรับขนส่งสินค้า ฝ่ายบุคคลส่งพนักงานขับรถขนส่งสินค้าทุกคนไปตรวจสายตา ถ้าแพทย์ที่โรงพยาบาลตรวจพบว่า ใครเป็นต้อกระจก ต้อหิน หรือสายตาพร่ามัว จะต้องพักงานและไปรักษาตัวก่อน เมื่อหายดีแล้วค่อยกลับมาขับรถตามเดิม ถ้ารักษาไม่หายฝ่ายบุคคลจะจัดให้ไปทำงานขนของที่โกดังแทน

การตรวจสุขภาพแบบนี้ทำถูกต้องหรือไม่ (3)

❖ บริษัท จ เป็นบริษัทรับทำโฆษณาขนาดใหญ่ ส่งผู้จัดการแผนกทุกคนมาตรวจการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ถ้าผู้จัดการคนใดเป็นพาหะของโรคนี้ จะไม่ได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้บริหารระดับสูง เพราะถ้าเป็นโรคนี้จะเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งตับตอนอายุมากได้

❖ บริษัท ฉ เป็นบริษัทรับเหมาก่อสร้าง ส่งวิศวกรรุ่นหนุ่มทุกคนมาตรวจหาการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ถ้าพบว่าคนใดเป็นพาหะ จะได้รับรู้ตัว แพทย์จะได้รับให้คำแนะนำงดดื่มสุรา ตรวจระดับไวรัส และให้คู่สมรสไปฉีดวัคซีนเพื่อลดโอกาสการเป็นมะเร็งตับ หากได้ขึ้นเป็นผู้บริหารจะได้ยังมีสุขภาพแข็งแรง

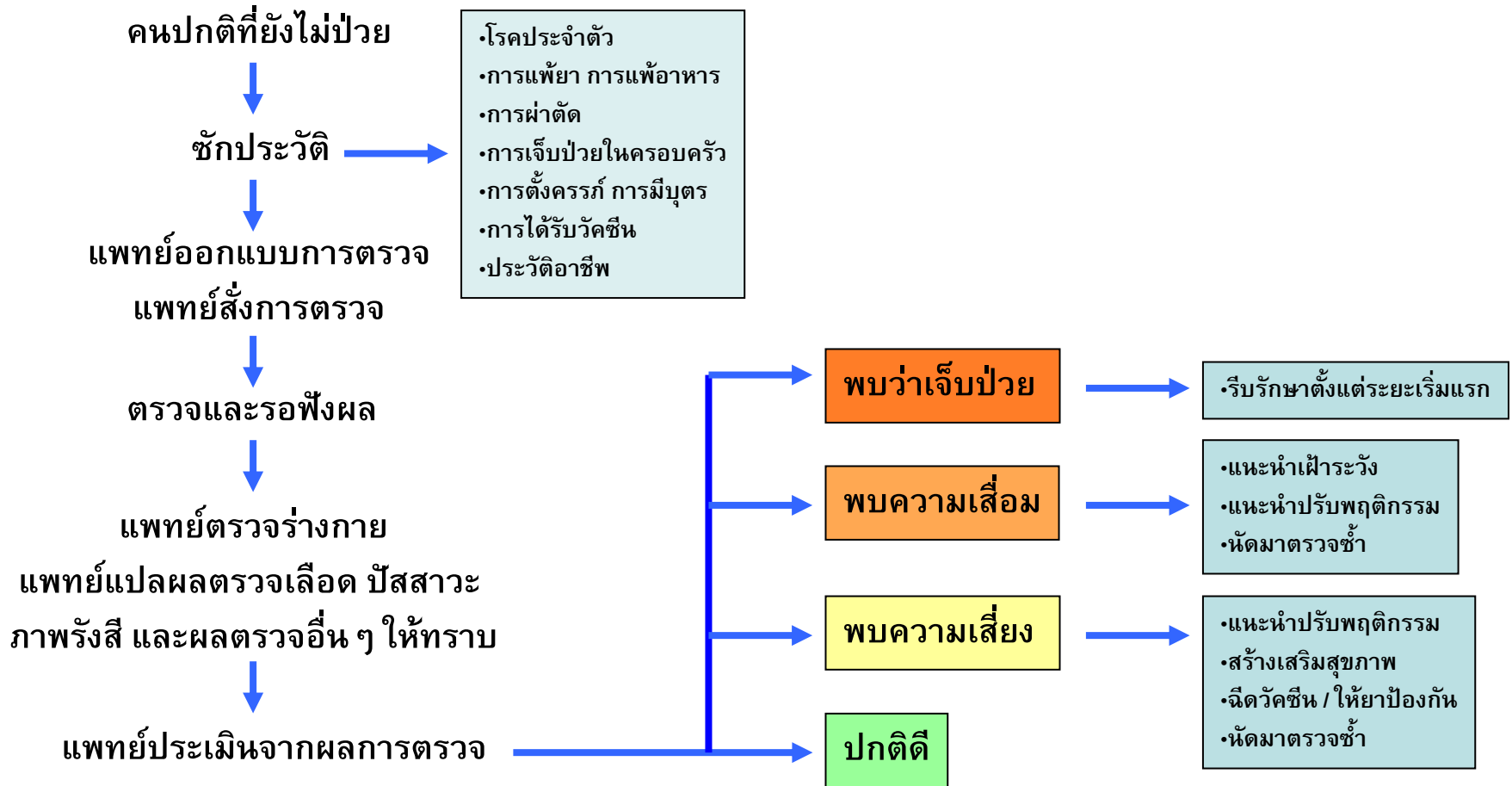
การตรวจสุขภาพเป็นการป้องกันโรคระดับใด

- ❖ **Primary prevention (ป้องกันก่อนจะเกิดโรค)**
  - ❖ ส่งเสริมสุขภาพ (health promotion)
  - ❖ ให้วัคซีน ให้ยาป้องกันโรค ทำกิจกรรมป้องกันโรคในชุมชน
  - ❖ การห้ามใช้สิ่งก่อโรค การทำลายสิ่งก่อโรค
- ❖ **Secondary prevention (เกิดโรคแล้ว ป้องกันไม่ให้ป่วยหนัก)**
  - ❖ ตรวจให้พบตั้งแต่ระยะแรก (early detection)
  - ❖ รีบรักษาตั้งแต่ระยะแรก (early treatment)
- ❖ **Tertiary prevention (ป่วยแล้ว ป้องกันไม่ให้ทุพพลภาพ)**
  - ❖ การบำบัดฟื้นฟู (rehabilitation)
  - ❖ การทำกายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด อาชีวบำบัด

ขั้นตอนการตรวจสุขภาพกรณีทั่วไป

การตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์

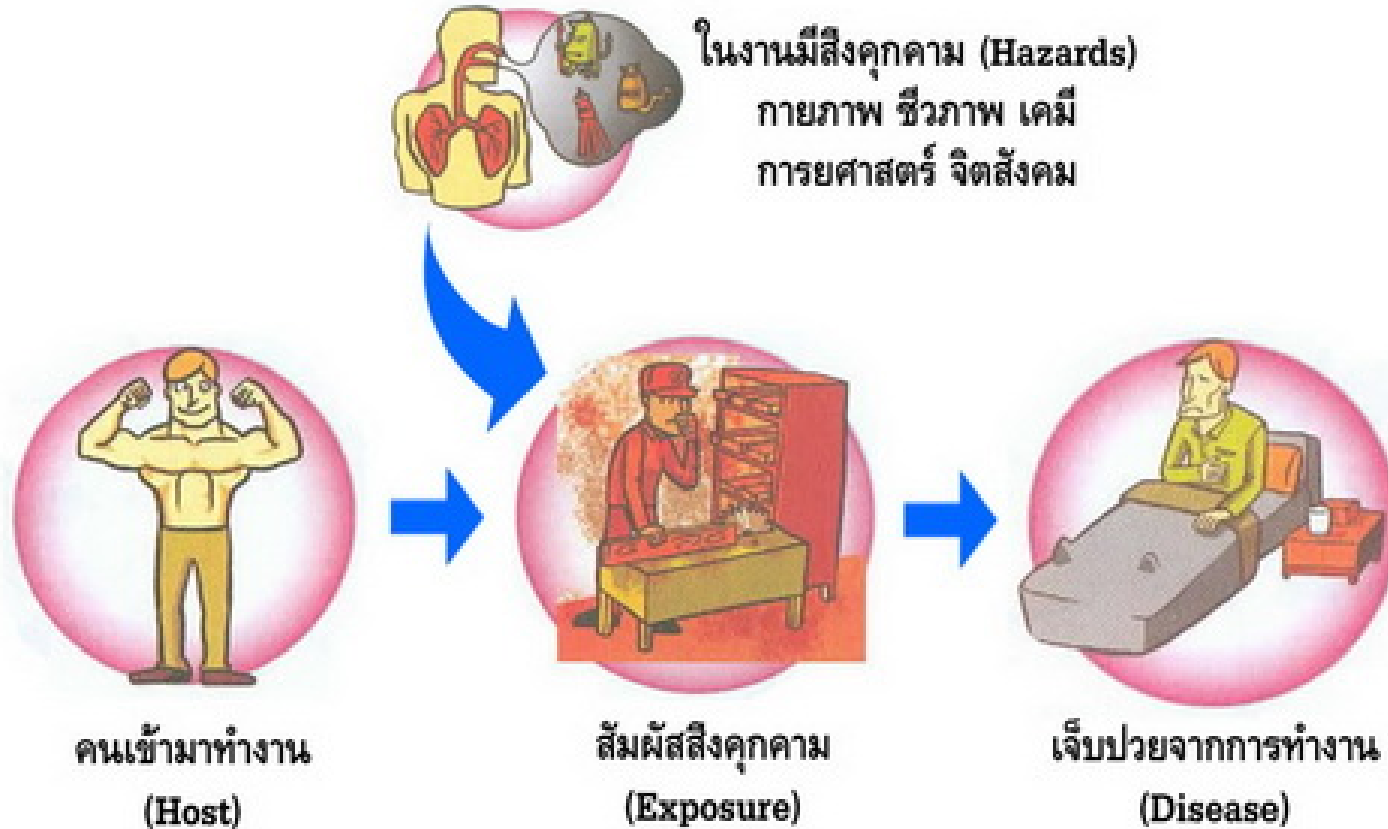
- ❖ การตรวจสุขภาพทางด้านอาชีพเวชศาสตร์ จะมีขั้นตอนเพิ่มขึ้นมาจากการตรวจสุขภาพกรณีทั่วไปอีกเล็กน้อย คือเราต้องทราบความเสี่ยงในการทำงานของลูกจ้างแต่ละคนก่อน จึงจะตรวจได้ดี
- ❖ ต้องทราบว่า...
  - ❖ ลูกจ้างนั้นจะต้องสัมผัส (exposed) ต่อสิ่งคุกคาม (hazards) ชนิดใด
  - ❖ ขนาดการสัมผัส (dose) มากน้อยเพียงใด
  - ❖ สัมผัสถี่บ่อยแค่ไหน (frequency) นานเพียงใด (duration)
  - ❖ แล้วสิ่งคุกคามนั้นทำให้เกิดโรคอะไร (diseases)
- ❖ การจะทราบข้อมูลเหล่านี้ได้ ทำได้โดยการเดินสำรวจสถานที่ทำงาน (walkthrough survey) หรือขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของโรงงานแล้วจึงจะนำข้อมูลความเสี่ยงที่ได้นี้ออกแบบการตรวจสุขภาพอย่างเหมาะสม

สิ่งคุกคามต่อสุขภาพจากการทำงาน

มีอยู่ 5 ชนิด (1) Physical (2) Biological (3) Chemical (4) Ergonomic (5) Psychological

(ภาพอ้างอิงจาก: สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค)

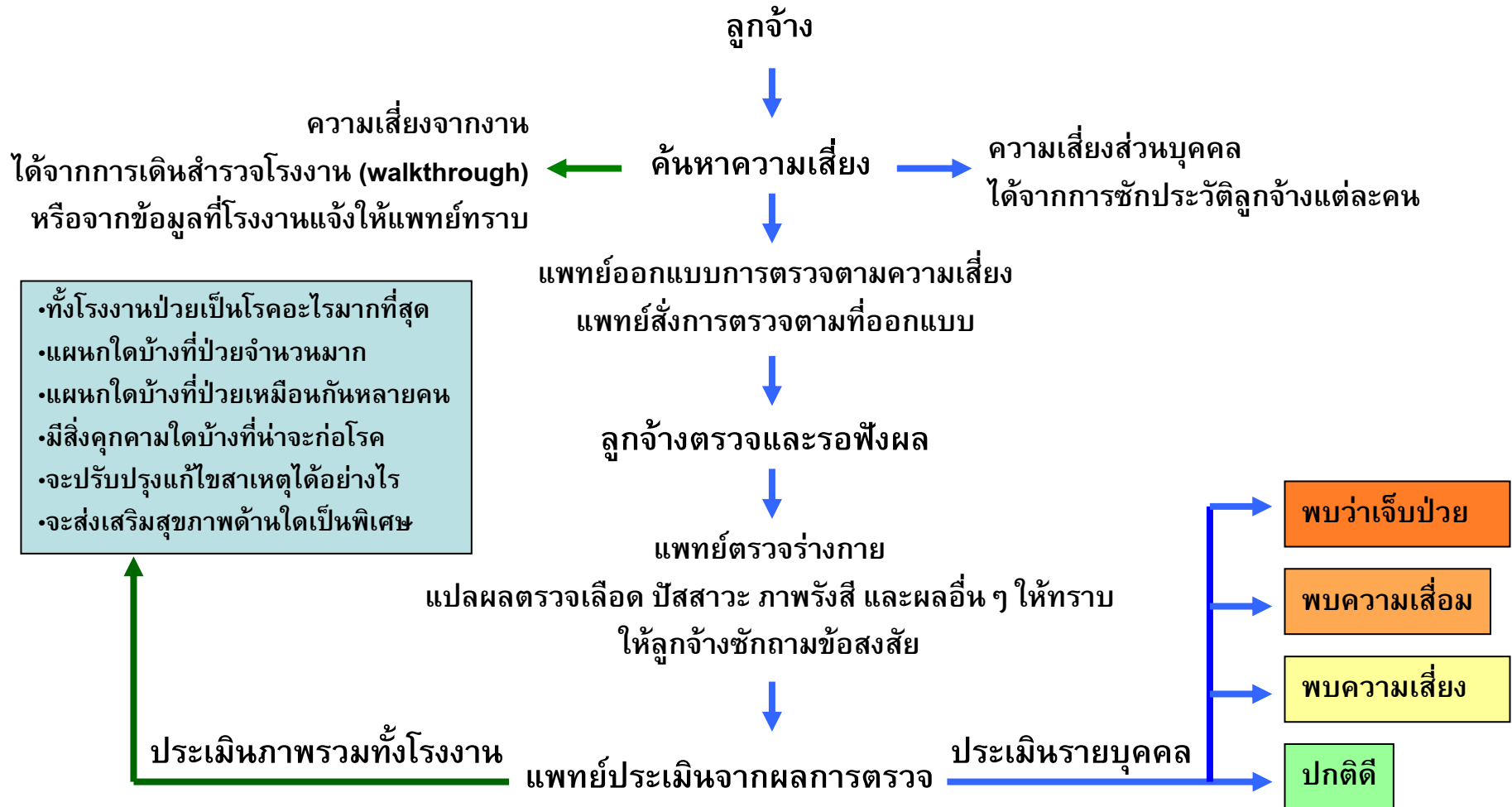
ข้อต่างของการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

1. หาข้อมูลความเสี่ยงส่วนบุคคลของลูกจ้างแต่ละคน
ได้จากการซักประวัติ อายุ เพศ ประวัติครอบครัว
2. หาข้อมูลความเสี่ยงตามตำแหน่งหน้าที่การทำงาน
ได้จากการเดินสำรวจสถานที่ทำงาน
3. ออกแบบการตรวจสุขภาพ
4. ดำเนินการตรวจสุขภาพ
  - ❖ ตรวจร่างกาย
  - ❖ ตรวจคัดกรอง (เลือด ปัสสาวะ ภาพรังสี สมรรถภาพด้านต่าง ๆ)
  - ❖ แปลผลและให้ซักถามข้อสงสัย

ขั้นตอนการตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

ขั้นตอนการตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

1. ประชุมนัดหมายกับทางโรงงาน
2. ออกเดินสำรวจ
3. ดูความเสี่ยงของพนักงานแต่ละคน แต่ละแผนก
4. ดูข้อมูลตรวจวัดทางสิ่งแวดล้อม ชักถามส่วนที่สงสัย
5. บันทึกเก็บข้อมูลไว้
6. แพทย์ออกแบบการตรวจสอบสุขภาพตามข้อมูลที่ได้มา
7. ถึงวันนัดหมาย ตรวจตามที่แพทย์ได้ออกแบบไว้
8. แต่ละแผนกจะตรวจไม่เหมือนกัน

ขั้นตอนการตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

9. ลงทะเบียน
10. ชักประวัติความเสี่ยงเป็นรายบุคคล
11. ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง วัดความดันโลหิต คัดดัชนีมวลกาย
12. เจาะเลือด เก็บปัสสาวะ
13. แพทย์ซักประวัติ
14. แพทย์ตรวจร่างกาย ให้ซักถามข้อสงสัย
15. ตรวจการได้ยิน
16. ตรวจการมองเห็น ตรวจตาบอดสี

ขั้นตอนการตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์

17. ตรวจสอบสมรรถภาพปอด
18. ตรวจภาพรังสีทรวงอก
19. ตรวจอื่น ๆ ตามแต่ที่แพทย์ออกแบบ
20. แพทย์แปลผลและสรุปผลตรวจให้ฟัง
21. จัดทำเอกสารรายงานผลตรวจ
22. จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพหลังการตรวจ
23. จัดโครงการให้ความรู้และป้องกันโรค

เราจะออกแบบการตรวจให้ดีได้อย่างไร

❖ จะออกแบบการตรวจได้ดีเมื่อมีความรู้ว่า

❖ พนักงานแต่ละคนสัมผัสสิ่งคุกคามใดบ้าง

❖ สิ่งคุกคามแต่ละอย่างก่อให้เกิดโรคอะไรบ้าง

❖ โรคแต่ละโรคจะตรวจคัดกรองได้ด้วยการตรวจอะไรบ้าง

❖ แหล่งข้อมูลที่ช่วยในการออกแบบการตรวจ

❖ ตรวจตามที่กฎหมายกำหนด

❖ ตรวจตามเกณฑ์หรือคำแนะนำของสมาคมการแพทย์ต่าง ๆ

❖ ตรวจโดยอ้างอิงข้อมูลจากผลการวิจัยต่าง ๆ

❖ ใช้ข้อมูลจากตำราวิชาการ อินเทอร์เน็ต การคาดคะเนของแพทย์

มาตรฐานการวินิจฉัยโรคจากการทำงาน พ.ศ. 2550

โรค	การตรวจ
พิษตะกั่ว (lead)	ระดับตะกั่วในเลือด
พิษแคดเมียม (cadmium)	ระดับแคดเมียมในเลือดหรือปัสสาวะ
พิษปรอท (mercury)	ระดับปรอทในเลือดหรือปัสสาวะ
พิษสารหนู (arsenic)	ระดับสารหนูในปัสสาวะ
พิษเบนซีน (benzene)	ระดับ TTMA ในปัสสาวะ
พิษโทลูอีน (toluene)	ระดับ Hippuric Acid ในปัสสาวะ

ที่มา: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

มาตรฐานการวินิจฉัยโรคจากการทำงาน พ.ศ. 2550

โรค	การตรวจ
ปอดฝุ่นหิน (silicosis)	Chest X-ray
ปอดใยหิน (asbestosis)	Chest X-ray
ปอดชานอ้อย (bagassosis)	Chest X-ray
ปอดฝุ่นฝ้าย (byssinosis)	Spirometry
หอบหืดจากการทำงาน (occupational asthma)	Spirometry

ที่มา: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

หัตถ์ออกแบบการตรวจ

- ❖ ตัวอย่าง 1 โรงงานครกหิน
- ❖ ตัวอย่าง 2 โรงงานทำสายไฟ
- ❖ ตัวอย่าง 3 โรงงานทำสายน้ำเกลือ
- ❖ ตัวอย่าง 4 โรงงานทำหลอดไฟ
- ❖ ตัวอย่าง 5 โรงงานเฟอร์นิเจอร์ไม้
- ❖ ตัวอย่าง 6 โรงงานทำชิ้นส่วนรถยนต์
- ❖ ตัวอย่าง 7 งานคอมพิวเตอรื์

จากประสบการณ์

- ❖ แพทย์และฝ่ายบุคคลบางส่วน ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ การตรวจเพื่อคัดคนออกจึงยังมีพบได้อยู่
- ❖ การเปิดโอกาสให้ลูกจ้างซักถามข้อสงสัยเป็นสิ่งที่ดี ถ้าสามารถทำได้ควรจะทำด้วย คำถามที่แพทย์ควรถามลูกจ้างคือ “ปีนี้มีปัญหาสุขภาพอะไรจะถามหมอไหมครับ”
- ❖ เมื่อลูกจ้างมาตรวจพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี จึงจะช่วยให้ลูกจ้างได้รับบริการที่ถูกต้อง ได้มาตรฐาน รวดเร็ว
- ❖ นายจ้างเป็นคนออกค่าตรวจ จึงควรแจ้งผลสรุปในภาพรวมให้นายจ้างทราบด้วย พร้อมทั้งเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาให้ด้วย
- ❖ เราอาจออกไปตรวจที่โรงงานหรือให้ลูกจ้างมาตรวจที่โรงพยาบาลก็ได้

สรุป

- ❖ การตรวจสอบสุขภาพเป็นการตรวจคนปกติที่ยังไม่ป่วย หรือป่วยแล้วแต่ยังไม่มีอาการ โดยทั่วไปจะทำการตรวจโดยแพทย์
- ❖ การตรวจสอบสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ คือการตรวจสอบสุขภาพลูกจ้าง ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับงานและประเด็นสุขภาพทั่วไป
- ❖ โอกาสที่จะตรวจ เช่น ตรวจก่อนเข้างาน ตรวจประจำปี ตรวจดูความพร้อมในการทำงาน ตรวจก่อนเกษียณ เป็นต้น
- ❖ การตรวจทำเพื่อช่วยให้ลูกจ้างมีสุขภาพดี เพื่อให้บริษัทมีคนทำงานที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่ใช่ตรวจเพื่อคัดคนออกจากงาน
- ❖ ควรมีการวางแผนการตรวจที่ดี มีการเดินสำรวจสิ่งคุกคามก่อนตรวจ จะช่วยให้ออกแบบการตรวจได้อย่างเหมาะสม

สมิติเวช ศรีราชา
SAMITIVEJ SRIRACHA

Thank You

Do You Have Any Questions ?